

Karelia-ammattikorkeakoulu
Tradenomi (AMK)

Asian selvittäminen hallinto- oikeudessa

Janne Turunen

Opinnäytetyö, joulukuu 2022

www.karelia.fi

OPINNÄYTETYÖ
Joulukuu 2022
Liiketalouden koulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijä
Janne Turunen

Nimeke
Asian selvittäminen hallinto-oikeudessa

Tiivistelmä

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tutkia ja käydä läpi hallinto-oikeudella käytettävissä olevia selvityskeinoja ja niiden suhdetta toisiinsa. Lisäksi opinnäytetyössä käytiin läpi asianosaisten velvollisuuksia selvityksen toimittamisen osalta. Aihe on ajankohtainen, koska hallintotuomioistuimissa käytettävä prosessilaki muuttui 1.1.2020. Tuolloin otettiin käyttöön laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa, joka kumosi voimaantullessaan hallintolainkäyttölain.

Opinnäytetyöni tutkimusmenetelmänä käytettiin lainoppia eli oikeusdogmatiikkaa. Tutkimus pohjautuu voimassa oleviin oikeuslähteisiin ja niiden tulkitsemiseen. Oikeuslähteinä käytettiin lainsäädäntöä, lain esitöitä kuten hallituksen esityksiä, oikeuskäytäntöä ja oikeuskirjallisuutta.

Uusi prosessilaki toi muutoksia ja lisäyksiä käytettävissä oleviin selvityskeinoihin. Lain mukaan hallinto-oikeuden tehtävänä on tutkia viranomaisten antamista päätöksistä tehtyjä valituksia, johtaa asian käsittelyä, hankkia kaikki asian selvittämisen kannalta oleellinen oikeudenkäyntimateriaali ja antaa oikeudelliset tosiseikat huomioiden oikeudenmukainen päätös asiassa. Hallinto-oikeudella on käytössä useita selvityskeinoja, joita tuomioistuin soveltaa harkintansa mukaan asiaa selvittäessään.

Kieli
suomi

Sivuja 32

Asiasanat
hallinto-oikeus, hallintolainkäyttö, selvitys, oikeusturva, velvollisuudet

THESIS
December 2022
Degree Programme in Business Economics

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600 (switchboard)

Author
Janne Turunen

Title
Process of Judicial Investigation in the Administrative Court

Abstract

The purpose of this study was to research what methods an administrative court has when investigating a case and how those methods relate to each other. This study also discusses the duties of each involved party. The subject is timely as the process law for the administrative courts, the Administrative Judicial Procedure Act (808/2019) entered into force on 1 January 2020 repealing the old administrative Judicial Procedure Act (586/1996).

The research method of this thesis was legal-dogmatic research. Research was based on valid sources of law and their interpretation. Legal sources that were used in this thesis were Finnish law, legislative drafting such as government bill, case-law and legal literature.

New administrative process law brought alterations and additions to the available methods of investigation. The task of administrative courts is to resolve the appeals regarding the decisions of public authorities, lead the processing of the case, acquire all relevant trial material and give legitimate decisions based on juridical facts. Administrative courts have multiple methods of investigation at their disposal, which they can apply to their best judgement.

Language
Finnish

Pages 32

Keywords
administrative court, administrative proceeding, investigation, legal protection, duties

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Perustuslaki ja oikeusturva perusoikeutena	7
2.1	Perustuslaki	7
2.2	Oikeusturva perusoikeutena	8
3	Hallintoasian selvittäminen viranomaisessa	9
3.1	Hallintoasian vireilletulo	10
3.2	Osapuolten velvollisuudet	11
3.3	Päätös hallintoasiassa	11
4	Asian selvittäminen hallinto-oikeudessa	12
4.1	Prosessi hallinto-oikeudessa	13
4.2	Kirjalliset selvittämiskeinot	16
4.2.1	Viranomaisen lausunnon hankkiminen	16
4.2.2	Asianosaisen kuuleminen	17
4.2.3	Selvityksen määräaika ja rajoittaminen	19
4.3	Muut selvittämiskeinot	20
4.3.1	Katselmus ja tarkastus	20
4.3.2	Suullinen käsittely ja suullinen valmistelu	22
4.3.3	Todistajan ja asiantuntijan kuuleminen	25
4.3.4	Asiakirjan tai esineen esittäminen	26
5	Pohdinta ja johtopäätökset	27
	Lähteet	32

1 Johdanto

Suomessa viranomaiset tekevät arviolta noin 20–30 miljoonaa hallinnollista päätöstä joka vuosi (Pieni hallintotuomioistuinsanasto 2020). Nämä päätökset vaikuttavat ihmisten jokapäiväiseen elämään. Ne voivat rajoittaa henkilön itsemääräämisoikeutta, vaikuttaa henkilön toimeentuloon tai siihen, saako henkilö haluamansa opiskelupaikan. Myös esimerkiksi parkkisakko on viranomaisen tekemä hallintopäätös, johon parkkisakon saaja voi halutessaan hakea muutosta. Viranomaisen tekemiin hallintopäätöksiin haetaan muutosta toimivaltaiselta hallinto-oikeudelta. Joissain tapauksissa viranomaisen tekemään päätökseen täytyy hakea ensin oikaisua päätöksen tehneeltä viranomaiselta. Esimerkiksi Kelan tekemiin päätöksiin haetaan ensin muutosta Kelan oikaisuvaatimuskeskukselta, jonka jälkeen, mikäli asianosainen on edelleen tyytymätön päätökseen, hän voi valittaa valitusosoituksen mukaisesti toimivaltaiseen hallinto-oikeuteen. (Tuomioistuinlaitos 2022.)

Hallintotuomioistuimissa käsitellään ihmisten ja yhteisöjen valituksia viranomaisten tekemistä päätöksistä. Hallinto-oikeuksissa käsitellään lisäksi hallintoriita-, alistus- ja hakemusasioita. (Pieni hallintotuomioistuinsanasto 2021.) Asian käsittelyä hallinto-oikeuksissa ohjaa 1.1.2020 voimaan tullut laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019, myöhemmin HOL), joka kumosi ja korvasi voimassa olleen hallintolainkäyttölain (568/1996).

Hallinto-oikeudessa ei ole käytössä samanlaista todistustaakkaa kuin siviili- ja rikosprosessissa. Siviili- ja rikosprosessissa tuomioistuin arvioi asiassa esiin tuotuja todisteita ja näyttöä. Riita-asiassa asianosaisen velvollisuutena on näyttää toteen ne seikat, joihin hänen vaatimuksensa tai vaatimuksen vastustaminen perustuu. Rikosasiassa todistustaakka on kantajalla ja kantajan täytyy pystyä näyttämään toteen ne seikat, joihin hänen rangaistusvaatimuksensa perustuu. Hallinto-oikeus taas tarkastelee ratkaisua antaessaan asiassa kerättyä selvitystä. Hallinto-oikeus johtaa prosessia ja huolehtii siitä, että asiassa saadaan kerättyä kaikki tarpeellinen selvitys asian ratkaisemista varten. Hallintoprosessissa asian selvittämisvelvollisuus on lähtökohtaisesti tuomioistuimella ja

todistustaakka jakautuu tasaisemmin tuomioistuimen ja asian osapuolten välillä. Asian osapuolilla on velvollisuus myötävaikuttaa asian selvittämiseen. (Mäenpää 2019, 328.)

Hallinto-oikeuksia ohjaava prosessilaki on siis uusi ja sitä on sovellettu siirtymäsäännös huomioon ottaen tuomioistuimissa vasta muutaman vuoden ajan. Aihe on siis ajankohtainen. Prosessilain muutos näkyi aiemmassa työssäni hallinto-oikeuden lainkäyttösihteerinä ja aiheutti voimaan tullessaan hämmennystä. Tästä syystä päädyin kirjoittamaan opinnäytetyöni tästä aiheesta. Laki on kokonaisuudessaan niin laaja, että aihetta täytyi rajata koskemaan vain tiettyä osaa uudesta laista

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksenä on selvittää sitä, mitä keinoja tuomioistuimella on asian selvittämiseksi ja kuinka selvitystä hankitaan asian eri vaiheissa. Tavoitteena on käydä läpi selvittämiskeinoja vuonna 2020 voimaan tulleen uuden prosessilain mukaisesti ja nostaa esille aiemmasta prosessilaista poikkeavia selvityskeinoja. Käyn läpi tuomioistuimella käytössä olevia selvityskeinoja ja eri osapuolten velvollisuuksia selvityksen toimittamiseen liittyen. Pyrin selvittämään, kuinka tuomioistuin johtaa asian selvittämisprosessia ja millaista harkintaa tuomioistuin voi käyttää selvitystä hankkiessaan. Pohjustan aiheittani käymällä läpi oikeusturvaa perusoikeutena sekä asian käsittelyä alemmassa viranomaisessa. Opinnäytetyö on rajattu koskemaan viranomaisen päätöksistä tehtyjä valitusasioita. Hallintoriitaa, kantelua ja alistuksia koskevat asiat on rajattu käsittelyn ulkopuolelle niiltä osin, kun ne poikkeavat valitusasioiden käsittelystä. Pääpaino opinnäytetyössä on asian selvittämisessä, joten myös hallinto-oikeuden tekemät välipäätökset ja lopullisten ratkaisuiden tutkiminen on rajattu opinnäytetyöstä pois.

Opinnäytetyöni tutkimusmenetelmänä on käytetty lainoppia eli oikeusdogmatiikkaa. Oikeusdogmatiikka on voimassa olevien oikeuslähteiden varaan rakentuva tutkimusmenetelmä, jossa oikeuslähteitä tutkitaan ja käytetään etusija- ja käyttöjärjestyssääntöjen puitteissa. (Husa, Mutanen & Pohjolainen 2008, 20–21.) Oikeuslähteet jaetaan kolmeen kategoriaan niiden velvoittavuuden mukaan. Kategoriat ovat vahvasti velvoittavat oikeuslähteet, heikosti velvoittavat

oikeuslähteet ja sallitut oikeuslähteet. Vahvasti velvoittavia oikeuslähteitä ovat laki ja maantapa, toiselta nimeltään tapaoikeus. Tapaoikeus voi olla useassa suhteessa tulkinnanvarainen, mutta se lasketaan vahvasti velvoittavaksi oikeuslähteeksi, koska se on lain auktorisoima. Heikosti velvoittaviksi oikeuslähteiksi lasketaan lain esityöt ja tuomioistuinratkaisut. Sallittuihin oikeuslähteisiin kuuluu joukko eritasoisia oikeuslähteitä: oikeuskirjallisuus, yleiset oikeusperiaatteet, arvot, arvoasetelmat ja moraaliperiaatteet sekä ns. reaalin harkinta, jolla viitataan ratkaisussa tavoiteltaviin vaikutuksiin. (Tolonen 2003, 21–27.) Tarkoituksena on siis jäsenellä ja systematisoida nykyistä lainsäädäntöä ja käydä läpi hallinto-oikeudella käytettävissä olevia selvityskeinoja eri oikeuslähteiden avulla.

2 Perustuslaki ja oikeusturva perusoikeutena

2.1 Perustuslaki

Suomen perustuslaki (731/1999, myöhemmin perustuslaki) tuli voimaan 1. maaliskuuta 2000. Nykyinen perustuslaki pohjautuu neljään vanhaan perustuslakiin: vuonna 1919 voimaan tulleeseen hallitusmuotoon, vuoden 1928 valtiopäiväjärjestykseen sekä kahteen vuonna 1922 voimaan tulleeseen ministerivastuuta koskevaan perustuslakiin. Perustuslaki on Suomen lainsäädännön ja julkisen vallankäytön peruskivi, joka määrittelee oikeus ja yhteiskuntajärjestelmän perusteet. Perustuslailla turvataan yksilön perus- ja ihmisoikeudet ja määritellään yksilön ja julkisen vallan välisen suhteen perusteet. Perustuslaki sisältää myös säännökset julkisen vallan käytön periaatteista. (Oikeusministeriö 2022.)

Perustuslain toisessa luvussa määritellään perusoikeudet. Perusoikeudella tarkoitetaan perustuslaissa säädettyä yksilölle kuuluvaa oikeutta. Perusoikeuksilla turvataan yksilön perinteisiä vapausoikeuksia, kuten liikkumisvapaus, omaisuuden suoja, sananvapaus, uskonnonvapaus ja yhdenvertaisuus lain edessä (HE 309/1993 vp, 5). Perusoikeudet turvataan jokaiselle, eikä perustuslaki sisällä vuoden 1919 hallintomuodon mukaista kansalaisuusperiaatetta, jonka mukaan

perusoikeudet turvattiin vain Suomen kansalaisille (Hallberg ym. 2011, II osa 2. luku).

Perusoikeuksien toteutuminen on turvattu perustuslain 22 §:ään sisällytettyyn perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvoitteeseen, joka on kohdistettu yleiseen julkiseen valtaan. Perustuslain 106 §:n etusijasäännös asettaa perustuslain etusijalle tapauksissa, joissa tuomioistuin joutuu käsiteltävässä asiassa sovelta-
maan useaa eri lakia. Perusoikeusturva on vahvistunut usean sekä korkeimman oikeuden että korkeimman hallinto-oikeuden antaman ratkaisun myötä. Kansalisen oikeuskäytännön lisäksi myös entistä useammin sovellettavaksi tuleva kansainvälinen lainsäädäntö, lähinnä ihmisoikeussopimukset, on lisännyt perustavanlaatuisiin oikeuksiin kiinnitettävää huomiota myös kansallisella tasolla. (Hallberg ym. 2011, II osa 1. luku.)

2.2 Oikeusturva perusoikeutena

Perustuslain 21 § käsittelee oikeusturvaa. Oikeusturva takaa jokaiselle "oikeuden saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeuden saada oikeuksiaan tai velvollisuuksiaan koskevan päätöksen tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi". Oikeusturva takaa myös oikeuden tulla kuulluksi ja oikeuden hakea muutosta, mikäli kokee annetun päätöksen virheelliseksi. Oikeudenmukainen oikeudenkäynti ja hyvän hallinnon perusteet turvataan myös lailla. Perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussäännös takaa sen, että ihmiset ovat lain edessä yhdenvertaisia. Perustuslain 2.3 §:n lainalaisuusperiaatteen mukaisesti julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Tästä periaatteesta käytetään myös nimitystä oikeusvaltioperiaate (Hallberg ym. 2011, III osa 17. luku).

Suomen hallitusmuoto (94/1919) ei tuntenut oikeusturvatakeita käsitteenä. Lain 13 § sisälsi säännöksen, jonka mukaan kansalaista ei saanut tuomita muussa oikeudessa kuin siinä, jonka alainen hän lain mukaan on. Kansalaisen oikeusturvaa sääteli edellä mainitun säännöksen lisäksi saman lain 2.4 §:n säännös

riippumattomien tuomioistuimien vallankäytöstä, 56 §:n säännös koskien valitusoikeutta ja tuomiovallan käyttöä hallinto-oikeuden alalla sekä 92 §:n säännös hallinnon lainalaisuudesta. Lisäksi kansalaisten oikeusturvaa turvattiin tavallisilla laeilla, kuten hallintolainkäyttölailla. (Saraviita 2005, 477.)

Nykyisen perustuslain oikeusturvaa koskeva säännös pohjautuu vahvasti Euroopan ihmisoikeusyleissopimuksen 6 artiklaan. Kyseinen artikla sisältää vaatimuksia oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edellytyksistä ja korostaa hyvän hallinnon periaatetta. (Saraviita 2005, 478.)

Oikeusturvaan liittyy vahvasti myös perustuslain 6 §:ssä säännelty yhdenvertaisuus. Sen voidaan katsoa ohjaavan lainsäädäntöä ja rajoittavan tuomioistuimen ja viranomaisen harkintavaltaa. Yhdenvertaisuusperiaatetta on pidetty mielivaltaisen kiellon kääntöpuolena, ja sen mukaan ihmisten tulee olla yhdenvertaisia lain edessä. PL 21.2 §:n perussäännös hyvän hallinnon takeista on Suomessa varsin merkittävä, koska jokainen on jatkuvasti tekemisissä jonkin hallintoviranomaisen kanssa esimerkiksi verotukseen tai sosiaaliturvaan liittyvissä asioissa. Oikeusturvaan liittyvää perusoikeussäännöstä ei ole rajattu koskemaan vain oikeuksia ja velvollisuuksia, vaan sen lähtökohtana on oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaaminen. (Hallberg ym. 2011, III osa 17. luku.)

3 Hallintoasian selvittäminen viranomaisessa

Hallintolain (434/2003) tarkoitus on määritelty lain 1 §:ssä: "lain tarkoituksena on toteuttaa ja edistää hyvää hallintoa sekä oikeusturvaa hallintoasioissa. Lain tarkoituksena on myös edistää hallinnon palvelujen laatua ja tuloksellisuutta." Lain 2 §:n mukaan lakia sovelletaan "valtion, hyvinvointialueiden ja hyvinvointiyhtymien viranomaisissa, kunnallisissa viranomaisissa, itsenäisissä julkisoikeudellisissa laitoksissa sekä eduskunnan virastoissa ja tasavallan presidentin kansliassa". Hallintoasiat ovat pääsääntöisesti asioita, joissa päätetään asianosaisen eduista, oikeuksista tai velvollisuuksista. Hallintoasioita käsitellään viranomaisissa kuten esimerkiksi Maahanmuuttovirastossa.

3.1 Hallintoasian vireilletulo

Hallintoasia voi tulla vireille viranomaisessa joko yksityisen asianosaisen tai viranomaisen tekemästä aloitteesta. Yksityisen asianosaisen osalta vireillepano tapahtuu hakemuksella tai ilmoituksella. Hakemusasioissa on usein kyse jostain asianosaiselle kuuluvan oikeuden tai etuuden, kuten toimeentulotuen, hakemisesta. Ilmoitusasioissa asianosainen tekee ilmoituksen, jonka tekeminen perustuu yleensä laissa säädettyyn ilmoitusvelvollisuuteen. Esimerkiksi monien elinkeinojen harjoittamisen aloittamista koskeva ilmoitus on tehtävä viranomaiselle. Aloitteen asian vireillepanemisesta voi tehdä oikeustoimikelpoinen henkilö tai oikeushenkilö. Viranomaisaloitteinen asia tulee vireille asiaa käsittelevän tai toisen viranomaisen tekemästä aloitteesta. Asiaa käsittelevän viranomaisen vireillepanema asia ei välttämättä sisällä erityistä vireillepanotointa, vaan asian käsittely voi alkaa esimerkiksi työsuojelu- tai muun tarkastuksen avulla saatujen tietojen perusteella. (Laakso, Suviranta & Tarukannel 2006, 121–122.)

Hallintolain 19 §:n mukaan asia pannaan vireille kirjallisesti ilmoittamalla vaatimukset perusteineen. Suullinen vireillepano vaatii viranomaisen erillisen suostumuksen. Saman lain 20 §:n mukaan asia katsotaan vireilletulleeksi silloin, kun asian vireillepanemiseksi tarkoitettu asiakirja on saapunut toimivaltaiseen viranomaiseen. Hallintolain 18 §:n mukaan asiakirjan saapumispäiväksi katsotaan se päivä, jona asiakirja on annettu viranomaiselle. Jos asiakirja on lähetetty postitse, katsotaan saapumispäiväksi se päivä, jona lähetys on saapunut viranomaisen postilokeroon tai viranomaiselle on toimitettu asiakirjan saapumisilmoitus. Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (13/2003) rinnastaa 9.1 §:ssä sähköisen asiakirjan fyysiseen asiakirjaan ja näin ollen vireillepanossa ja asian muussa käsittelyssä vaatimuksen kirjallisesta muodosta täyttää myös sähköinen asiakirja.

Vireillepanoasiakirja voi olla vapaamuotoinen, mutta sen tulee kuitenkin pitää sisällään hallintolain 16 §:n mukaisesti se, mitä asia koskee. Lisäksi saman lainkohdan mukaan asiakirjassa tulee mainita lähettäjän nimi sekä yhteystiedot asian käsittelemistä varten. Hallintolain 19 §:n mukaan valituskirjelmässä täytyy ilmoittaa valittajan vaatimukset perusteineen.

3.2 Osapuolten velvollisuudet

Hallintoasian vireilletulon jälkeen toimivaltaisen viranomaisen tehtävänä on selvittää asia ja hankkia asian selvittämisen kannalta olennainen aineisto. Asian selvittämisvastuu jakautuu hallintoasioissa hallintolain mukaisesti siten, että hallinto-oikeudessa vallitsevan virallisperiaatteen mukaisesti viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hallintolain 31.1 §:n mukaisesti. Viranomaisen tehtävänä on siis hankkia asian ratkaisun kannalta tarpeellinen tietoaineisto. (HE 72/2002 vp, 86.) Hallintolaissa kuitenkin myös asianosaiselle kuuluu osittainen vastuu asian selvittämisestä. Asianosaisen on myötävaikutettava vireillepanemansa asian selvittämiseen ja esitettävä selvitystä oman vaatimuksen tueksi hallintolain 31.2 §:n mukaisesti. Tämä myötävaikutusvelvollisuus koskee asianosaisen itse vireillepanemaa asiaa, jossa voi olla kyse esimerkiksi haetusta etuudesta. (HE 72/2002 vp, 86.)

Velvoittavien hallintopäätösten osalta selvittämisvelvollisuus on pääsääntöisesti viranomaisella. Tällaiset asiat ovat yleensä viranomaisaloitteisia ja koskevat esimerkiksi perusteettoman edun palauttamista, eli ne palvelevat julkista intressiä. Edun suovien päätösten kohdalla (yksityinen intressi) on taas tyypillistä, että asianosaisen tulee toimittaa asian selvittämiseksi kaikki etuuden myöntämiseksi tarpeellinen selvitys. Mikäli hakija ei näitä tietoja ilmoita tai pimittää tietoja esimerkiksi tuloistaan, jää laiminlyönti hänen vahingokseen. Joissain tapauksissa selvitysvastuu voi jakautua viranomaisen ja asianosaisen kesken. Tämä tulee kyseeseen silloin, kun asiaan liittyy sekä julkisia että yksityisiä intressejä. Asianosaisen tulee joka tapauksessa esittää vastanäyttöä viranomaisen selvitysvelvollisuutta koskevissa asioissa, mikäli viranomaisen esittämästä selvityksestä on erimielisyyttä. (Laakso ym. 2006, 163–166.)

3.3 Päätös hallintoasiassa

Hallintoasioissa päätös pohjautuu keskeisesti kirjalliseen aineistoon. Myös päätös annetaan lähtökohtaisesti kirjallisesti. Päätöksestä tulee selkeästi käydä ilmi

sellaiset keskeiset tiedot, joilla on merkitystä asianosaisen tiedontarpeen ja oikeusaseman kannalta. (Laakso ym. 2006, 225–226.)

Hallintolain 44 § määrittelee tarkemmin päätöksestä ilmi käytävät seikat. Lainkohdan mukaan päätöksestä on käytävä ilmi päätöksen tehnyt viranomaisen, päätöksen ajankohta ja ne asianosaiset, joihin päätös välittömästi kohdistuu. Lisäksi päätöksestä tulee käydä selvästi ilmi ” – – päätöksen perustelut ja yksilöity tieto siitä, mihin asianosainen on oikeutettu tai velvoitettu taikka miten asia on muutoin ratkaistu.”. Päätöksessä on yksilöitävä myös se henkilö, jolta asianosainen voi tarvittaessa pyytää lisätietoja päätöksestä. Hallintolain 45 §:n mukaan päätös on perusteltava.

Päätökseen, jossa on muutoksenhakuoikeus, tulee hallintolain 47 §:n mukaisesti liittää valitusosoitus. Valitusosoituksessa tulee mainita valitusviranomaisen, viranomaisen jolle valituskirjelmä tulee toimittaa ja valitusaika sekä sen laskemisperuste. Lisäksi valitusosoituksessa tulee ohjeistaa valituskirjelmän sisältövaatimuksista ja tarvittavista liitteistä sekä mahdollisesta maksullisuudesta.

4 Asian selvittäminen hallinto-oikeudessa

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 35 §:ään on kirjattu uutena säännöksenä tuomioistuinta koskeva prosessinjohtovelvoite. Periaatetta on noudatettu jo ennen lain muutosta, mutta säännöksenä se on uusi. Lainkohta linkittyy vahvasti saman lain 37 §:n mukaiseen selvittämisvelvoitteeseen. (HE 29/2018 vp, 102.) Tuomioistuimen velvollisuus on huolehtia siitä, että asia tulee selvitettyksi ja että selvitys on riittävää ja kattavaa. Tuomioistuimen vastuulla on myös huolehtia menettelyn asianmukaisuudesta ja ohjata selvitysmenettelyä tarpeen mukaan. Hallintotuomioistuimen tulee myös aktiivisesti hankkia ja täydentää selvitystä tilanteissa, joissa selvitys uhkaa jäädä yksipuoliseksi tai muutoin riittämättömäksi. (Mäenpää 2019, 322–323.)

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin ei sisälly selkeää sääntelyä näyttövelvollisuuden ja selvitysvastuun osalta. Hallintoprosessissa käsittelykohteena on asiassa saatu selvitys. Todistustaakka jakautuu tilannekohtaisesti ja sillä on vähäisempi merkitys jo siitäkin syystä, että asiaa on selvitetty jo hallintomenettelyssä. Selvitysvastuu jakautuu pääasiassa tuomioistuimen ja asianosaisten välillä. Tuomioistuimen tehtävä on arvioida selvityksen riittävyttä ja oikeusturvan toteutumista. Muiden osapuolien selvitysvastuu määräytyy käsiteltävien asioiden monipuolisuuden vuoksi asiaryhmäkohtaisesti. Lähtökohtaisesti asianosaisen velvollisuuksiin kuuluu selvityksen esittäminen ja täydentäminen vaatimustensa perustaksi sekä myötävaikuttaminen asian selvittämiseen. Päätöksen tehneen viranomaisen velvollisuuksiin kuuluu perustellun päätöksen tekeminen hallintovaiheessa, lausunnon antaminen päätöksen perusteista, valituksessa esitettyihin vaatimuksiin vastaaminen ja myötävaikuttaminen asian selvittämiseen. (Mäenpää 2019, 328–333.)

4.1 Prosessi hallinto-oikeudessa

Hallinto-oikeuden prosessi alkaa valituskirjelmän vastaanottamisesta. HOL 13 §:n mukaisesti valitus on tehtävä kirjallisesti 30 päivässä päätöksen tiedoksisaannista. Sähköinen asiakirja täyttää vireillepanossa kyseisessä lainkohdassa mainitun kirjalliseen muodon sähköisessä asiointissa viranomaistoiminnasta annetun lain 9 §:n mukaisesti. Määräajan laskemisesta säädetään tarkemmin määräaikain laskemisesta annetussa laissa (150/1930).

Valituskirjelmän muodosta ja sisällöstä on säädetty HOL 15.1 §:ssä. Valituskirjelmästä tulee ilmetä valituksen kohteena oleva päätös, vaatimukset ja vaatimuksen perustelut. Lisäksi valituskirjelmästä tulee käydä ilmi se, mihin valitusoikeus perustuu tapauksessa, jossa valituksenalainen päätös ei kohdistu valittajaan. Valituksessa tulee ilmoittaa valittajan yhteystiedot sekä prosessiosoite. Valituskirjelmään täytyy liittää valituksenalainen päätös valitusosoituksineen, selvitys valitusajan alkamisen ajankohdasta ja muut liiteasiakirjat, joihin valittaja haluaa valituksessaan vedota (HOL 16 §).

Valitus kirjataan hallinto-oikeuteen ja se tulee vireille valituskirjelmän saavuttua tuomioistuimeen. Ennen asian tosiasiallista selvittämistä hallinto-oikeus kuitenkin tutkii ns. prosessinedellytykset. Puutteelliset prosessinedellytykset eivät estä asian vireilletuloa, mutta asia voidaan jättää tutkimatta, jos prosessinedellytykset eivät täyty. (Koivuluoma, Paso, Saukko, Tarukannel & Tolvanen 2020, 101–102.)

HOL 81.1 §:n mukaisesti asia voidaan jättää tutkimatta jos:

- 1) valituksen tutkiminen ei kuulu sen toimivaltaan;
- 2) päätös ei ole valituskelpoinen;
- 3) muutoksenhaku valittamalla on laissa kielletty;
- 4) valittajalla ei ole valitusoikeutta;
- 5) valitusta ei ole tehty määräajassa;
- 6) valitus on jäänyt puutteelliseksi, vaikka valittajalle on varattu tilaisuus sen täydentämiseen; tai
- 7) tutkimatta jättämiseen on muu vastaava syy.

Vireilletulon ja prosessinedellytysten arvioinnin jälkeen asia käsitellään eli prosessoidaan hallinto-oikeudessa. Jotta asiassa voidaan antaa päätös, täytyy tuomioistuimella olla riittävästi informaatiota päätöksenteon tueksi. Päätöksenteon perustaksi täytyy siis hankkia, vastaanottaa, käsitellä ja arvioida asiaan liittyvää selvitystä. Selvityksen hankintaan osallistuu sekä tuomioistuin että prosessin osapuolet. Tämä koskee erityisesti asianosaista, mutta myös valituksenalaisen päätöksen tehnyt viranomainen voi asian käsittelyn aikana esittää täydentäviä selvityksiään ja täsmentää vaatimuksiaan. (Mäenpää 2007, 355.)

Hallinto-oikeuden tavoitteena on päätyä aineellisesti oikeaan päätökseen oikeudenkäynnin kohteena olevassa asiassa. Hallinto-oikeuden täytyy siis saada käsittelyn aikana tarpeeksi luotettavaa ja täsmällistä informaatiota. (Mäenpää 2016, 303.) Tavoite konkretisoituu HOL 37 §:ssä määriteltyyn hallintotuomioistuimen selvittämisvelvollisuuteen. 37.2 §:n mukaisesti hallinto-oikeuden on hankittava selvitystä oma-aloitteisesti, jotta asia voidaan käsitellä tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti. 37.3 §:n mukaan asianosaisten ja päätöksen tehneen viranomaisen tulee perustella vaatimuksensa ja esittää selvitystä todenmukaisesti. Osapuolten on myötävaikutettava asian selvittämiseen. Viranomaisen tulee lisäksi ottaa huomioon tasapuolisesti yleiset ja yksityiset edut.

Mäenpään (2019) mukaan asian selvittämisen kohde voidaan jakaa kolmeen erilliseen kokonaisuuteen: tosiasioita koskeva informaatio, sovellettava oikeus ja selvityksen arviointi. Tosiseikat pitävät sisällään asian ratkaisemisen kannalta tarvittavan informaation. Sovellettava oikeus riippuu aina asiassa esitetystä tosiseikastosta. Näin ollen tosiseikasto määrittää siten myös päätöksen oikeudellisia perusteita. Asian selvittämisvaiheessa voidaan esittää sekä vaatimuksia että näkemyksiä asian ratkaisemiseen vaikuttavasta oikeudesta. Kolmantena mainittu selvityksen arviointi tarkoittaa asiassa esitetyn informaation laadullista käsittelyä. Esitetyn tosiseikaston riittävyttä, luotettavuutta, sisältöä ja sen merkitystä lopputulokseen arvioidaan ja prosessoidaan päätöksentekoa varten. (304–305.)

Hallintotuomioistuimen käytössä on useita eri selvittämiskeinoja. Näistä keskeisiin lukeutuu asianosaisen kuuleminen, viranomaisen lausunnon hankkiminen, suullisen käsittelyn toimittaminen, todistajan kuuleminen, asiantuntijan lausunnon hankkiminen, katselmus ja asiakirjan tai esineen esittäminen. Lisäksi tuomioistuin voi hankkia selvitystä esimerkiksi käyttämällä erilaisia tietojärjestelmiä tai muita tietolähteitä. Tällaisia vapaamuotoisia lähteitä voidaan käyttää päätöksenteossa kuitenkin vain, mikäli asianosaista on kuultu hankitun selvityksen johdosta. (Mäenpää 2019, 306–307.)

Valituksen vireilletulon jälkeen hallinto-oikeus pyytää valituksenalaisen päätöksen tehneeltä viranomaiselta lausuntoa. Lausuntopyyynnön jälkeen asianosaiselle varataan mahdollisuus lausua viranomaisen antaman selvityksen johdosta. Osapuolten kuulemisten jälkeen hallinto-oikeus arvioi, onko asiassa esitetty tarpeeksi selvitystä asian ratkaisemiseksi. Lisäselvityksen hankkimiseksi hallinto-oikeus voi järjestää suullisen käsittelyn tai katselmuksen joko asianosaisen pyynnöstä tai viran puolesta. Kun tarvittava aineisto on kasassa, voi hallinto-oikeus tehdä asiassa päätöksen. (Tuomioistuinlaitos 2020.)

4.2 Kirjalliset selvittämiskeinot

4.2.1 Viranomaisen lausunnon hankkiminen

Valituksenalaisen päätöksen tehneelle viranomaiselle varataan lausuntopyynnöllä mahdollisuus esittää vastaus valituksessa esitettyihin vaatimuksiin, perusteluihin ja selvitykseen. Viranomaisen on hallinto-oikeuden toimittaman lausuntopyynnön johdosta annettava tuomioistuimelle lausunto, joka sisältää vastauksen edellä mainittuihin kohtiin sekä viranomaisen selostuksen asiasta (HOL 42 §). Viranomainen voi lausunnossaan viitata valituksen kohteena olevassa päätöksessä esitettyyn selvitykseen. Uusista, vasta valitusvaiheessa esitetyistä vaatimuksista ja niiden perusteluista on kuitenkin aina lausuttava erikseen (HE 29/2018 vp, 108). Lausunto voi pitää sisällään myös muuta selvitystä. Viranomaisen lausunnon antaminen ei kuulu salassapitorajoitusten piiriin, sillä tuomioistuimella on HOL 50 §:n mukaisesti oikeus saada viranomaiselta salassapitosäännösten estämättä kaikki asian ratkaisemiseksi välttämättömät tiedot ja asiakirjat. (Mäenpää 2019, 340.)

Lausunnon antamiseen kohdistuu virkavastuu, joten viranomaisen on lausuntoa antaessaan noudatettava hyvän hallinnon oikeusperiaatteita. Lausunto on niiden mukaan laadittava puolueettomasti ja objektiivisesti. Sen ei siis tulisi sisältää yksipuolisesti viranomaisen päätöksen puolustelua, vaan lausunnon ensisijainen tarkoitus on myötävaikuttaa asian selvittämiseen. (Mäenpää 2019, 340.) Viranomaisen on hallintotuomioistuimen pyynnöstä toimitettava sille päätöksen perusteena olevat asiakirjat ja muu tarvittava selvitys (HOL 42.2 §).

Kumotusta hallintolainkäyttölaista poiketen hallinto-oikeus voi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 42.3 §:n mukaan asettaa viranomaiselle uhkasakkovaatimuksen lausunnon antamiselle. Uhkasakkolain (1113/1990) soveltamisesta on määrätty lain 56 §:ssä. Mainittu säännös on lisätty sellaisia tilanteita varten, joissa viranomainen ei tuomioistuimen pyynnöistä huolimatta ole toimittanut pyydettyä lausuntoa tai selvitystä. Korostettu tarve lausunnon toimitamiselle on asioissa, joissa valituksessa on esitetty uusia seikkoja tai

selvitystä, johon ei ole otettu kantaa valituksenalaisessa päätöksessä. Tällä pyritään alleviivaamaan viranomaisen selvitysvelvollisuutta (HE 29/2018 vp, 108).

Viranomaisen lausunto ei ole samalla tavalla oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin tae kuin asianosaisen kuuleminen, sillä viranomainen ei usein ole asianosaisen asemassa oikeudenkäynnissä. Lausunnon antaminen lisää kuitenkin oikeudenkäynnin vastavuoroisuutta ja tasapuolisuutta. Lisäksi lausunnon hankkiminen voi usein olla keskeisessä asemassa asiaa selvitettäessä. Lausuntoa antaessaan viranomaisella on mahdollisuus poistaa virheellisen päätöksensä tai ratkaista asian uudelleen, mikäli valituksessa on tullut tietoon uutta selvitystä tai viranomainen huomaa itse tekemänsä virheen hallintolain 50–53 §:n mukaisesti. (Mäenpää 2019, 341.)

4.2.2 Asianosaisen kuuleminen

Asianosaiselle tulee varata mahdollisuus tulla kuulluksi oikeudenkäynnin osapuolten esittämistä vaatimuksista sekä muusta oikeudenkäyntiaineistosta ennen asian ratkaisemista (HOL 44.1 §). Asianosaisen kuulemisella on keskeinen rooli oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteuttamisessa ja oikeus tulla kuulluksi on taattu myös perustuslain 21.2 §:ssä. Asiassa voi olla useita asianosaisia ja joista asianosaista on lähtökohtaisesti kuultava. Kuulemisella tarkoitetaan sitä, että asianosaiselle varataan tilaisuus esittää käsityksensä muiden oikeudenkäynnin osapuolten esittämästä oikeudenkäyntiaineistosta sekä tuomioistuimen oma-aloitteisesti hankkimista tiedoista ja selvityksistä. Asianosaisella ei ole velvollisuutta vastata kuulemispyyntöön, vaan kuulemisvelvoitteen toteuttamiseksi riittää se, että asianosaiselle on varattu kohtuullinen aika selvityksen toimittamiselle. (HE 29/2018, 109.) Tästä voi poiketa vain, jos se ei ole este oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaamiselle tai jos valitus on ilmeisen perusteeton tai muusta syystä jätetään heti tutkimatta (HOL 44.2 §).

Kuulemisesta luopumista on aina harkittava tapauskohtaisesti. Kuulemisesta luopuminen voi olla perusteltua esimerkiksi tapauksessa, jossa asiassa on useita asianosaisia ja tietyn asianosaisen kuulematta jättäminen ei vaikuta

kyseisen asianosaisen oikeuksiin. Tutkimatta jättäminen voi taas tulla sovellettavaksi tapauksessa, jossa valitus näyttäisi saapuneen myöhässä tuomioistuimeen ja valituksenalainen päätös on annettu tiedoksi tavallisena tiedoksiantona. Tällöinkin asianosaiselle täytyy kuitenkin varata mahdollisuus toimittaa selvitystä mahdollisesta myöhemmästä tiedoksisaantiajankohdasta. (HE 29/2018 vp, 110–111.)

Oikeus tulla kuulluksi on yksi oikeusturvan takaamista perusoikeuksista ja merkittävä itseisarvo oikeudenkäynnissä. Oikeudenmukaisen oikeuden vastavuoroisuusvaatimus edellyttää asianosaisen kuulemista. Asianosaiselle on annettava mahdollisuus lausua kaikesta oikeudenkäyntiaineistoista, eikä tuomioistuimen päätös voi perustua selvityksiin tai vaatimuksiin, joita asianosainen ei ole saanut tietoonsa. Asianosaisen aktiivinen osallistuminen selvitysprosessiin on turvattava tehokkaasti. Asianosaisella ei ole velvollisuutta esittää näkemyksiään, mutta tilaisuus tulla kuulluksi on varattava joka tapauksessa. Joissain tapauksissa tämä voi tarkoittaa myös esimerkiksi oikeusavun määräämistä tai oikeudenkäyntiaineiston tulkkaamista. Tulkkaamisesta ja kääntämisestä säädetään erikseen HOL 52 §:ssä. Kuulemisvirhe johtaa käytännössä poikkeuksetta päätöksen kumoamiseen muutoksenhakuvaiheessa. Tässä korostuu oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 37.1 §:n mukainen tuomioistuimen selvittämisvelvollisuus. (Koivuluoma ym. 2020, 187–195.)

Asianosaisen kuuleminen on yksi tärkeimmistä asian selvittämiskeinoista, sillä asianosainen on usein se taho, jolla on parhaat edellytykset esittää omaa asemaansa koskevaa selvitystä. Asianosaisen kuulemisella saadaan usein selville sellaista asiaa koskevaa ja asian ratkaisemisen kannalta keskeistä informaatiota, jota ei välttämättä olisi muuten ollut saatavissa. Kuulemisen tarpeellisuutta arvioitaessa tulee ottaa huomioon se, että vaikka asianosaista olisi kuultu asian aikaisemmassa vaiheessa, esimerkiksi valituksenalaista hallintopäätöstä tehtäessä, se ei välttämättä tarkoita sitä, että asianosaista ei tarvitsisi enää kuulla hallinto-oikeudessa. Kuulemisen tarve ei ole suoraan riippuvainen myöskään siitä, onko kuulemisen kohteena oleva selvitys asianosaisen kannalta myönteistä vaiko kielteistä. (Mäenpää 2019, 347–349.)

4.2.3 Selvityksen määräaika ja rajoittaminen

Hallintotuomioistuimen on selvitystä pyytäessä asetettava asian laatuun nähden kohtuullinen määräaika vastauksen toimittamiselle. Mikäli vastausta ei toimiteta määräajassa, voi tuomioistuin ratkaista asian. Uhka asian ratkaisemisesta määräajan jälkeen täytyy ilmoittaa määräaikaa asettaessa. (HOL 45 §.)

Hallintotuomioistuin voi asettaa määräajan, jonka kuluessa kaikkien osapuolten on toimitettava mahdollinen lisäselvitys. Määräajan jälkeen toimitettu lisäselvitys voidaan jättää huomiotta. (HOL 46 §.) Hallintotuomioistuimella ei ollut säännöksen mukaista selvityksen rajoittamisoikeutta hallintolainkäyttölaissa. Tuomioistuimella ei käytännössä ollut aiemman prosessilain pohjalta käytössä mitään tehokasta keinoa lisäselvityksen rajoittamiselle, jolloin joissain tapauksissa on voitu ajautua tarpeettomaan kuulemiskierteeseen. Toisaalta joistain erityislajeista, kuten ulkomaalaislain (301/2004) 197a §:stä tällainen säännös löytyy, joten tietyissä asiaryhmissä määräajan asettaminen on ollut mahdollista jo hallintolainkäyttölain aikaan. Säädös on otettu mukaan oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin viivytyksettömän käsittelyn turvaamiseksi. Määräaika ei kuitenkaan voi olla täysin ehdoton, vaan tuomioistuimen tulee käyttää asiassa harkintaa. Pääsääntöisesti kaikkeen asiassa ennen ratkaisua toimitettuun selvitykseen tulee tutustua ja sen merkitys täytyy arvioida. (HE 29/2018 vp, 112.)

Määräaikoja asettamalla tuomioistuin voi huolehtia oikeudenkäynnin sujuvuudesta ja joutuisuudesta. Selvityksen määräaikaa asettaessa tulee hallinto-oikeuden arvioida selvityksen laatimisen aiheuttamaa työmäärää ja asian kiireellisyyttä. Kiireellisissä asioissa tuomioistuin voi asettaa selvityspyynnön määräajaksi esimerkiksi 14 päivää ja monimutkaisissa, ei niin kiireellisissä asioissa määräaika voi olla esimerkiksi 45 päivää. Määräaika on siis tuomioistuimen harkittavissa ja tuomioistuin on sen suhteen usein kohtuullisen joustava. Tämä ei tosin koske muutoksenhakua koskevaa määräaikaa, jota tuomioistuimissa tulkitaan tiukasti lain mukaan. (Koivuluoma ym. 185–186.)

4.3 Muut selvittämiskeinot

4.3.1 Katselmus ja tarkastus

Asian selvittämistä varten asiassa voidaan järjestää katselmus. Katselmus tehdään, jos tarkasteltava kohde on sellainen, jota ei voida hankaluudetta tuoda tuomioistuimeen. Tällaisia kohteita ovat esimerkiksi kiinteistöt ja rakennelmat. Katselmukseen täytyy kutsua asianosaiset sekä päätöksen tehnyt viranomais-
nen. Katselmuksesta luodaan pöytäkirja ja kohde kuvataan, jollei sitä voida katsoa tarpeettomaksi. (HOL 48 §.)

Hallintolainkäyttölaissa ei ollut säännöksiä, joiden mukaan katselmus voitaisiin toimittaa kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa. HOL 48.2 §:n tarkoitus on mahdollistaa tällainen menettely. Katselmusta ei suoriteta kuitenkaan nykyisenkään prosessilain mukaan kotirauhan piiriin kuuluvaan tilaan, jollei se ole ehdottomasti asian ratkaisun kannalta tarpeellista. Perustuslain 10 §:ssä turvataan kotirauhan piiri. Katselmuksen järjestäminen kotirauhan piirissä puuttuu siis henkilön perusoikeuksiin, ja tällaisen katselmuksen järjestämistä tulee harkita tapauskohtaisesti. Kotirauhan piiriin kohdistuva katselmus voi tulla kyseeseen esimerkiksi silloin, jos se on välttämätöntä terveyden tai ympäristön suojelemiseksi eikä asiaa voida selvittää perusoikeuteen vähemmän puuttuvin keinoin. (HE 29/2018 vp, 14, 114.)

Katselmus voidaan rajata koskemaan vain osaa asiasta, jolloin kaikkia asianosaisia ei ole tarpeen kutsua paikalle. Katselmuksia järjestetään erityisesti maankäyttö- ja rakennusasioissa sekä vesistöihin liittyvissä asioissa. Silloin tällöin katselmuksia on voitu järjestää myös muissa asiaryhmissä, kuten veroasioissa. Katselmuksen järjestämiselle ei ole ehdotonta pakkoa, vaikka asianosainen sellaista vaatisi. Vaatimuksen voi hylätä esimerkiksi sillä perusteella, että asia selviää kirjallisesta oikeudenkäyntiaineistosta. (Koivuluoma ym. 2020, 251–252.)

Hallintolainkäyttölaissa ei ollut myöskään yleissäännöksiä tarkastuksesta. Lakiin oikeudenkäynnistä hallintoasiassa tällainen säännös on kirjattu sen 49 §:ään. Tarkastus on katselmuksen kaltainen selvittämiskeino, mutta se voidaan toteuttaa kevyemmässä menettelyssä. Sen tarkoituksena on jonkin tosiseikan todentaminen, kuten pysäköintivirhemaksua koskevassa asiassa liikennemerkin kuvaaminen tai melutason mittaaminen terveydensuojelua koskevassa asiassa. Tarkastusta ei kuitenkaan voi tehdä kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa. Mikäli jokin tosiseikka täytyy todeta tällaisessa tilassa, on asiassa järjestettävä katselmus. Katselmus on järjestettävä myös sellaisessa tilanteessa, joissa tarkastuksen kohteen olemassaolon tai ominaisuuden toteaminen vaatii arviointia tai harkintaa. Oikeudenkäynnin osapuolia ei kutsuta tarkastukseen, mutta heille on ilmoitettava tarkastuksesta etukäteen. Tarkastuksen voi suorittaa hallinto-oikeuden kokoonpano tai sen tekeminen voidaan määrätä myös yksittäiselle kokoonpanon jäsenelle. Tarkastuksen kulusta ja osallistuneista henkilöistä tehdään merkintä tarkastuksesta tehtyyn pöytäkirjaan. (HE 29/2018 vp, 113–115.)

Itä-Suomen hallinto-oikeus 31.1.2018 18/0032/3

Itä-Suomen hallinto-oikeus harkinnut katselmuksen suorittamista ja arvioinut sitä, tuleeko kyseisessä asiassa katselmus kohdistaa myös asunto-osakeyhtiön asuinrakennuksen yksityisasuntoon. Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa ei ollut vielä voimassa päätöstä antaessa vaan tuolloin sovellettiin vielä hallintolainkäyttölakia. Uuden prosessilain valmistelu oli kuitenkin käynnissä ja hallinto-oikeus on arvioinnissaan viitannut HOL 48.2 §:ssä uutena tulevaan säännökseen, joka mahdollistaisi menettelyn. Asianosainen esitti, että hallinto-oikeus voisi käydä tarkastelemassa katselmuksen kohdetta, tässä tapauksessa asemakaavan muutosaluetta ja sen ympäristöä, hänen hallinnassaan olevasta yksityishuoneistosta käsin.

Hallinto-oikeus arvioi, onko valittajalla mahdollisuus luopua perusoikeuksista ja voidaanko katselmus laajentaa koskemaan myös perustuslain 10 §:n turvaamaa kotirauhan piiriä. Hallinto-oikeuden 16.1.2018 antaman välipäätöksen mukaan sen hetkinen lainsäädäntö on ollut perusoikeuksiin puuttumisen kannalta horjuvaa ja perusoikeutta rajoittava säännös on puuttunut lainsäädännöstä. Hallinto-oikeus on järjestänyt asiassa välipäätöksen mukaisesti katselmuksen, mutta on katsonut, että asia voidaan selvittää

katualueilta käsin eikä tapauksessa tarvitse laajentaa katselmusta koskemaan yksityisasuntoa. Pyyntö katselmuksen laajentamisesta hylättiin.

4.3.2 Suullinen käsittely ja suullinen valmistelu

Hallintotuomioistuin voi järjestää asiassa suullisen käsittelyn asianosaisen, päätöksen tehneen viranomaisen, todistajien tai asiantuntijoiden kuulemiseksi sekä muun todistelun vastaanottamiseksi. Suullinen käsittely voidaan järjestää yksityisen asianosaisen vaatimuksesta tai viran puolesta hallinto-oikeuden päätöksellä, mikäli tuomioistuin katsoo sen tarpeelliseksi asian selvittämisen kannalta. (HOL 57 §.)

HOL 47 §:n mukaan asiassa voidaan järjestää myös suullinen valmistelu. Suullinen valmistelu on kevyempi menettely kuin suullinen käsittely eikä valmistelussa kuulla todistajia tai asiantuntijoita. Hallintolainkäyttölaissa ei ollut suullista valmistelua koskevaa säännöstä. Säännös on lisätty lakiin esimerkiksi sellaisia tapauksia varten, joissa asialla on useita asianosaisia eikä kirjallisella selvityksellä voida ongelmitta selvittää, mitkä kysymykset asiassa ovat riitaisia. Suullisen valmistelun järjestäminen on tuomioistuimen harkinnassa. Suullisesta valmistelusta vaaditaan pöytäkirja. (Koivuluoma ym. 2020, 2019.)

Oikeus suulliseen käsittelyyn on yksi oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä turvaavista ihmis- ja perusoikeuksista. Kuitenkin, toisin kuin yleisellä puolella, hallintolainkäytön lähtökohtana on kirjallinen menettely. Hallintolainkäytössä suullinen käsittely on enemmänkin poikkeus kuin pääsääntö. Suullinen käsittely järjestetään vuosittain vain muutamassa prosentissa hallinto-oikeuksissa ratkaistavista asioista. Määrä on moninkertaistunut turvapaikka-asioiden käsittelyiden lisääntyä, mutta se oli silti esimerkiksi vuonna 2019 vain noin viiden prosentin luokkaa kaikista ratkaistuista asioista. Hallintolainkäytössä asian luonteen on usein arvioitu olevan sellainen, että se käy ilmi kirjallisesta aineistosta siten, ettei viran puolesta järjestettävälle suulliselle käsittelylle ole tarvetta. Myöskään asianosaisen vaatimus suullisen käsittelyn järjestämisestä ei velvoita tuomioistuinta, vaan se voidaan usein jättää järjestämättä ilmeisen tarpeettomana. (Koivuluoma ym. 2020, 215.)

Mikäli asianosainen vaatii suullisen käsittelyn järjestämistä, on tämän ilmoitettava minkä vuoksi käsittelyn järjestäminen on tarpeen ja mitä selvitystä suullisessa käsittelyssä esitetään (HOL 57.4 §). Asianosaisen vaatimuksesta huolimatta suullisen käsittelyn voi saman lain 57.2 §:n mukaan jättää järjestämättä, jos käsittelyä vaatineen asianosaisasema pohjautuu kunnan, hyvinvointialueen tai muun yhteisön jäsenyyteen tai jos asian ratkaisemiseksi tarvittavista merkityksellisistä tosiseikoista on jo saatu riittävä selvitys eikä tuomioistuimelle jää varteenotettavaa epäilystä tosiseikoista. Saman lainkohdan mukaan käsittely voidaan jättää järjestämättä, mikäli tosiseikat voidaan selvittää muulla tavoin, suullinen käsittely on jo järjestetty samassa tai toisessa tuomioistuimessa tai suullisen käsittelyn järjestäminen on muutoin ilmeisen tarpeetonta ottaen huomioon asian laadun ja merkityksen asianosaiselle sekä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset.

Jos asianosaisen vaatimuksesta huolimatta suullista käsittelyä ei järjestetä, on tästä ilmoitettava asianosaiselle. Samalla asianosaiselle tulee varata mahdollisuus esittää kirjallista lisäselvitystä. Tästä voidaan poiketa vain, jos valitus jätetään tutkimatta tai hylätään heti, tai jos ilmoittaminen on muusta syystä ilmeisen perusteetonta. (HOL 58.2 §.) Hallintotuomioistuin voi myös rajata suullista käsittelyä siten, että käsittely koskee vain tiettyä osaa asiasta (HOL 59 §).

Suullisen käsittelyn järjestämisestä päätetään pääasian yhteydessä tai yleisemmin erillisellä välipäätöksellä (HOL 58.1 §). Suulliseen käsittelyyn kutsutaan aina vähintään suullisen käsittelyn osapuolet (HOL 62 §). Suullisessa käsittelyssä voidaan kuulla myös todistajia tai asiantuntijoita. Todistaja voidaan kutsua käsittelyyn sakon uhalla. Lisäksi asianosainen tai tämän laillinen edustaja voidaan määrätä saapumaan suulliseen käsittelyyn henkilökohtaisesti, mikäli se on asian selvittämisen kannalta tarpeellista. Saapumatta jättämisen estämiseksi voidaan asettaa uhkasakko. (Mäenpää 2019, 381.)

Suullisen käsittelyn kulku on määritelty oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 60 §:ssä. Lainkohdan mukaan suullinen käsittely alkaa tuomioistuimen esittämällä yhteenvedolla kuultavana olevasta asiasta, jonka jälkeen kuullaan asianosaista ja päätöksen tehnyttä viranomaista. Tämän jälkeen

suullisessa käsittelyssä on mahdollisuus kuulla todistajaa tai asiantuntijaa. Lopuksi oikeudenkäynnin osapuolia kuullaan käsittelyssä esitetyistä seikoista. Käsittely pyritään toimittamaan yhtäjaksoisesti saman päivän aikana, tai mikäli käsittelyssä kuullaan paljon todistelua, voidaan käsittely järjestää peräkkäisten päivien aikana. Käsittely toimitetaan yleensä siinä vaiheessa, kun asianosaisia on jo kuultu asiassa kirjallisesti ja näin ollen suullista käsittelyä järjestäessä mahdollisimman suuri osa oikeudenkäyntiaineistosta on jo käytettävissä. Suullisessa käsittelyssä voi kuitenkin tulla ilmi vielä uutta tietoa, joka vaatii kirjallista lisäselvitystä tai tuomioistuimelle voi herätä kysymyksiä, jotka vaativat selvittämistä ennen lopullista päätöksentekoa. (Koivuluoma ym. 2020, 234.)

Suullisen käsittelyn kulusta pidetään pöytäkirjaa. Pöytäkirjalle tulee merkitä käsittelyyn osallistuneet henkilöt ja asia, jota käsittely koskee, sekä selostus käsittelyn kulusta ja mahdolliset käsittelyssä tehdyt päätökset (HOL 74 §). Kuulemisesta tehdään lisäksi saman lain 75 §:n mukaisesti tallenne, jolta on kuultavissa asianosaisen, viranomaisen edustajan ja mahdollisten muiden osallisten kertomukset. Mikäli tallentaminen ei jostain syystä onnistu tai on kuulemisen lyhyen keston vuoksi tarpeetonta, tulee pöytäkirjaan merkitä sanantarkasti se, mitä asiasta on kerrottu. Tässä tapauksessa pöytäkirjattu lausuma on luettava heti ja lausuman antajan on merkattava pöytäkirjaan vahvistus siitä, että lausuma on merkitty pöytäkirjaan oikein. Tallenne on säilytettävä vähintään kuuden kuukauden ajan asian ratkaisemisesta, tai mikäli asiasta on tehty muutoksenhaku korkeimpaan hallinto-oikeuteen, on tallenne säilytettävä, kunnes asia on lainvoimaisesti ratkaistu. (Koivuluoma ym. 2020, 248; Mäenpää 2019, 383.)

KHO 2018:118

Korkein hallinto-oikeus on vuosikirjassaan linjannut, että hallinto-oikeus ei ole voinut hylätä suullisen käsittelyn toimittamista ilmeisen perusteettomana vain siitä syystä, että valittaja on esittänyt suullisesti selvitystä viranomaiselle hallintopäätösvaiheessa. Asia koskee valittajan kansainvälistä suojelua ja käännättämistä kotimaahansa. Valittaja on Maahanmuuttoviraston turvapaikkapuhuttelussa antanut suullista selvitystä kristinuskoon kääntymisestään ja siitä, että hänen vakaumuksellinen uskonnollisuutensa aiheuttaa hänelle vaaraa, mikäli hänet käännytetään kotimaahansa Irakiin.

Maahanmuuttovirasto ei ole hyväksynyt tosiseikkana valittajan kääntymistä kristinuskoon ja hylkäsi valittajan kansainvälistä suojelua koskevan hake-
muksen. Hallinto-oikeus on arvioinut osaltaan valittajan uskonnollista va-
kaumusta ja sitä, aiheutuuko hänelle vaaraa joutua vainon kohteeksi, mikäli
hänet palautetaan kotimaahansa Irakiin. Valittaja on toimittanut selvitystä
kristinuskoon kääntymisensä tueksi.

Hallinto-oikeus on kuitenkin katsonut, että toimitettu lisäselvitys ei sinällään
anna perustetta uskoa, että valittaja on tosiasiallisesti kääntynyt kristinus-
koon. Asiassa on arvioitava valittajan omaa kertomusta kristinuskoon kään-
tymisestä. Hallinto-oikeus viittaa päätöksessään Maahanmuuttoviraston jär-
jestämään turvapaikkapuhutteluun ja on katsonut, että valittajalle on an-
nettu tilaisuus tulla kuulluksi kristinuskoon kääntymisensä johdosta. Hal-
linto-oikeus on hylännyt vaatimuksen suullisen käsittelyn järjestämisestä il-
meisen tarpeettomana hallintolainkäyttölain 38.1 §:n mukaisesti. Säännös
vastaa HOL 57.2 §:ää. Valittaja on pyytänyt lupaa valittaa asiasta korkeim-
paan hallinto-oikeuteen ja vaatinut päätöksen kumoamista. Korkein hallinto-
oikeus hyväksyi valituslupahakemuksen ja käsitteli asian. Korkein hallinto-
oikeus totesi, että valittajan Maahanmuuttovirastossa antama selvitys ei
korvaa hallintolainkäyttölain mukaista suullista käsittelyä, kun kysymys on
valittajan kertomuksen uskottavuudesta. Hallinto-oikeus ei ole sidottu hallin-
tomenettelyssä esitettyyn selvitykseen, vaan tuomioistuimen tulee arvioida
selvityksen tarve itsenäisesti. Hallinto-oikeus ei ole voinut hylätä vaatimusta
suullisen käsittelyn järjestämisestä ilmeisen tarpeettomana hallintolainkäyttö-
lain 38.1 §:n mukaisesti. Korkein hallinto-oikeus palautti asian hallinto-oi-
keudelle uudelleen käsiteltäväksi suullisen käsittelyn toimittamista varten.

4.3.3 Todistajan ja asiantuntijan kuuleminen

Asiaa selvittäessä asiassa voidaan kuulla asian osapuolten lisäksi todistajia.
Osapuolilla ja tuomioistuimella on mahdollisuus HOL 61 §:n mukaisesti nimetä
todistajia. Todistajia kuullaan käytännön syistä useimmiten suullisen käsittelyn
yhteydessä. Todistajan kuulemistarpeen arviointi kuuluu HOL 61.3 §:n mukai-
sesti tuomioistuimelle. Tuomioistuimen tulee suullisen todistelun kuulemista har-
kitessaan ottaa huomioon todistelun mahdollinen vaikutus asianosaisen

oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaamiseen ja oikeudenkäynnin vasta-
vuoroisuus. (HE 29/2018 vp, 127.)

Todistajan kuuleminen ei ole samalla tavalla prosessuaalinen perusoikeus kuin esimerkiksi asianosaisen kuuleminen, mutta todistajan kuuleminen voi olla joissain tapauksissa näytön esittämisen ja asian selvittämisen kannalta välttämätöntä. Todistajaa kuulemalla voidaan saada selvitystä etenkin riitaisiin seikkoihin liittyen. Vaikka asian selvittämisen painopiste on kirjallisessa selvityksessä, todistajan kuuleminen voi tulla kyseeseen esimerkiksi silloin, kun arvioidaan kertomuksen uskottavuutta tai luotettavuutta. Kuulemisen kohteena eivät ole oikeudelliset argumentit tai perustelut, vaan kuulemisella pyritään selvittämään asian ratkaisemiseen vaikuttavia tosiseikkoja. Todistajan lausunnon uskottavuutta lisää todistajan antama todistajankertomus. Todistajaa voidaan kuulla myös kirjallisesti ottamalla vastaan kirjallinen todistajankertomus. Todistajan ei voida kuulla henkilöä, joka on asiassa esteellinen (HOL 66 §). (Mäenpää 2019, 386–391.)

Hallintotuomioistuimella on mahdollisuus omasta aloitteestaan pyytää lausuntoa yksityiseltä asiantuntijalta tai muulta kuin päätöksen tehneeltä viranomaiselta. Asiantuntijaa voidaan kuulla myös silloin, jos oikeudenkäynnin osapuoli nimeää asiantuntijan ja hallinto-oikeus pitää kuulemista asian selvittämisen kannalta tarpeellisena. Asiantuntijaa voidaan kuulla myös suullisessa käsittelyssä. (HOL 43.1 §.) Asiantuntija ei saa olla asiassa esteellinen, eli asiantuntijalla ei saa olla asiaan tai asianosaiseen sellaista suhdetta, joka voisi vaarantaa tämän puolueettomuuden. (HOL 43.2 §.) Hallintotuomioistuinten kokoonpanoihin voi kuulua sivutoimisia asiantuntijajäseniä. Asiantuntijajäseniä käytetään esimerkiksi mielenterveys- ja lastensuojeluasioissa. (Koivuluoma ym. 2020, 245; Mäenpää 2019, 397.)

4.3.4 Asiakirjan tai esineen esittäminen

Mikäli tuomioistuin katsoo, että asiakirjalla tai esineellä voidaan olettaa olevan merkitystä asian ratkaisun kannalta, tuomioistuin voi määrätä muun kuin

viranomaisen toimittamaan tämän hallussa olevan todisteen tuomioistuimelle sakon uhalla (HOL 51 §). Esittäminen ja toimittaminen eroavat toisistaan siten, että esittämisessä asiakirja tai esine palautuu välittömästi esittämisen jälkeen esittäjälleen mutta toimittamisessa toimitettu asiakirja tai esine siirtyy väliaikaisesti tuomioistuimen hallintaan (HE 29/2018 vp, 116).

Tuomioistuin voi harkita, milloin asiakirjan jäljennöksen esittäminen on riittävää. Tapauksessa, jossa oikeudenkäyntiasiakirjan alkuperäisyys on avainasemassa, valittajan on esitettävä asiakirja alkuperäisenä riippumatta siitä, vastustaako asiakirjan haltija tätä vai ei. Esittämisen tehostamiseksi voidaan asettaa uhkasakko. Uhkasakkomenettelystä säädetään erikseen uhkasakkolain 56 §:ssä. (Koivuluoma ym. 2020, 256.)

5 Pohdinta ja johtopäätökset

Tutkimuskysymyksenäni oli selvittää sitä, mitä keinoja tuomioistuimella on asian selvittämiseksi ja kuinka selvitystä hankitaan asian eri vaiheissa. Lisäksi selvitin asian osapuolten rooleja hallintolainkäytössä ja sitä, kuinka velvollisuudet jakautuvat osapuolten kesken. Pysin nostamaan esiin lakiuudistuksen mukanaan tuomia uusia selvityskeinoja ja hallintotuomioistuimen vastuuta prosessin johtamisessa.

Hallintolainkäyttö poikkeaa huomattavasti siviili- ja rikosprosesseista. Tämä johtuu osittain siitä, että toisin kuin esimerkiksi käräjäoikeuksissa, hallinto-oikeudessa käsiteltävät asiat on jo kertaalleen ratkaistu viranomaisen toimesta. Viranomaisen on tullut selvittää hallintoasia ja antaa siinä perusteltu ja oikeudenmukainen päätös. Hallinto-oikeudessa ei siis selvitetä asiaa alusta asti, vaan tuomioistuimen tehtävänä on selvittää sitä, onko viranomainen päätenyt asiassa oikeaan ratkaisuun. Viranomaisen ratkaisut vaikuttavat asianosaisten oikeuksiin ja velvollisuuksiin, joten hallintotuomioistuimen tehtävä on myös valvoa oikeusturvan toteutumista.

Alemman viranomaisen tekemästä päätöksestä valittaminen on yksi oikeusturvan takaamista perusoikeuksista. Mikäli asianosainen katsoo, että hänen oikeuksiaan on rajoitettu virheellisesti, on hänellä lain mukaan oikeus saada oikeuksiaan tai velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Tuomioistuimen on käsiteltävä asia hyvää hallintotapaa noudattaen viivytyksettä ja annettava asiassa oikeudenmukainen ratkaisu.

Asian selvittämisprosessia läpikäydessä nousee esille hallintoasioiden selkein erityispiirteinä asian selvittäminen pääasiassa kirjallisesti sekä tuomioistuimen prosessinjohto ja vastuu asian selvittämisprosessissa. Siviili- ja rikosasioista poiketen hallintoasioissa suullinen pääkäsittely on enemmän poikkeus kuin pääsääntö. Lisäksi tuomioistuimen selvittämisvelvollisuus on läsnä asian jokaisessa käsittelyvaiheessa. Tuomioistuimen tulee harkita tarkoin esimerkiksi sitä, että onko asiassa hankittu kaikki tarpeellinen tieto asian selvittämiseksi ja onko kaikkia asianosaisia kuultu hankitun selvityksen johdosta. Tuomioistuinta ohjaa selvitysvelvollisuuden lisäksi esimerkiksi virallisperiaate, jonka mukaisesti tuomioistuimen tulee huolehtia siitä, että asiaa ratkaistaessa sillä on kaikki tarvittava informaatio asian ratkaisemiseksi.

Asianosaisasetelma on myös hieman poikkeava, sillä valituksenalaisen päätöksen tehnyt viranomaista ei valitusasiassa lähtökohtaisesti pidetä asianosaisena. Viranomainen toimii asiassa osapuolena ja viranomaisen tehtävänä on myötävaikuttaa asian selvittämiseen. Viranomaisen ei esimerkiksi lausuntoa antaessaan tule ajaa omaa etuaan tai puolustella antamaansa päätöstä vaan pysyä objektiivisena. Hallintotuomioistuimessa käsiteltävissä asioissa ei siis ole niinkään kyse vastakkainasettelusta vaan vastavuoroisuudesta. Kaikkien osapuolten tavoitteena on se, että asiassa päädytään oikeaan ja lainmukaiseen ratkaisuun. Asianosaisen kuuleminen selvittämiskeinona nousee asetelman vuoksi korkealle tärkeysjärjestyksessä.

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettu laki toi tuomioistuimen käytettäväksi myös uusia selvityskeinoja. Tarkastus, joka on kevennetty versio katselmuksesta, vaikuttaa käyttökelpoiselta ja helpottaa yksinkertaisten asioiden

todentamista kentällä. Katselmuksen suorittaminen täydessä kokoonpanossa asianosaisineen esimerkiksi liikennemerkin tarkastelua varten on prosessina varsin raskas ja ylimitoitettu. Tarkastuksen voi suorittaa yksi kokoonpanon jäsen, jolloin kynnys järjestää tarkastus voi olla huomattavasti matalampi kuin katselmuksen järjestämiselle. Toki asian selvittämisvelvollisuuden vuoksi tuomioistuimen on aiemminkin täytynyt asia selvittää, mutta tarkastus tuo mukanaan kaivattua joustavuutta. Suullinen valmistelu on hieman vastaava kevennetty menettely suulliselle käsittelylle. Valmistelu voisi soveltua joidenkin monimutkaisten asioiden jäsentelyyn eikä se velvoita tuomioistuinta kutsumaan paikalle todistajia tai välttämättä edes asianosaisia, jos näitä edustaa asiamies. Tästä huolimatta tietääkseni ainakaan Itä-Suomen hallinto-oikeudessa suullista valmistelua ei ole otettu laajemmin käyttöön.

Opinnäytetyöni on kasattu vuoden 2022 aikana. Käytin työssäni lähteitä monipuolisesti ja työssäni on viitattu lakiin, lain esitöihin, oikeuskäytäntöön ja oikeuskirjallisuuteen. Pääasiallinen lähde oli laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa ja kyseisen lain esityöt. Laki tuli voimaan 1.1.2020 ja sitä on lain siirtymäsäännösten mukaisesti ruvettu käyttämään hallintolainkäytössä vuoden 2020 aikana. Laki on siis verrattain uusi ja siksi tutkimukseni on ajankohtainen.

Vaikka työtehtävieni johdosta olen ollut tekemisissä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain kanssa, opinnäytetyötä tehdessäni huomasin, kuinka laaja laki tosiasiaissa on. Onnistuin mielestäni tavoitteessani kohtalaisesti, mutta lain ja sen esitöiden täydellinen läpikäynti vaatisi huomattavasti enemmän aikaa ja paneutumista. Teema voisi tästä syystä sopia myös pro gradu -tutkielman aiheeksi. Opinnäytetyötä olisi ehkä voinut rajata koskemaan vain asian kirjallista menettelyä, koska se on muutenkin pääsääntöinen selvittämistapa valtaosassa hallintotuomioistuimissa käsiteltävistä asioista. Suullisen käsittelyn poisrajaaminen tuntui kuitenkin väärältä sen ajankohtaisuuden vuoksi.

Suullisten käsittelyiden määrä on kasvanut huomattavasti vuoden 2015 turvapaikanhakijoiden räjähdysmäisen lisääntymisen ja näin ollen myös turvapaikka-asioiden käsittelymäärien kasvun myötä. Suullisten käsittelyiden määrä on yli tuplaantunut vuodesta 2004. Vuonna 2004 hallinto-oikeuksissa järjestettiin 384

suullista käsittelyä, kun taas esimerkiksi vuonna 2018 määrä oli jo 877. (Tuomioistuinsektorin toimintakertomus 2004, 18; Hallintotuomioistuinten toimintakertomus 2018, 10.) Myös korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirja KHO 2018:118 on vaikuttanut suullisten käsittelyiden määrään. Päätöksestä syntynyt oikeuskäytäntö on johtanut siihen, että ulkomaalaisasioissa, joissa valittaja on hakenut kansainvälistä suojelua uskonnollisen vakaumuksen tai esimerkiksi seksuaalisen suuntautumisen vuoksi, on hallinto-oikeuden käytännössä poikkeuksetta järjestettävä suullinen käsittely valittajan kuulemiseksi. Korkein hallinto-oikeus on päätöksessään linjannut, että valittajan turvapaikkapuhuttelussa esittämä selvitys ei korvaa hallinto-oikeuden suullista käsittelyä, vaan tuomioistuimen tulee kuulla valittajaa asiasta suullisesti. Tämä käy järkeen, sillä asiassa arvioidaan valittajan oman kertomuksen uskottavuutta, jota on vaikea arvioida pelkästään kirjallisen aineiston perusteella. Asioissa kuullaan usein myös todistajia, jotka voivat kertoa esimerkiksi asianosaisen osallistumisesta kirkon toimintaan. Tämä kuitenkin lisää hallinto-oikeuksien työmäärää huomattavasti ja hidastaa monimutkaisten ulkomaalaisasioiden käsittelyä entisestään. Myös tästä syystä päätin käydä läpi myös suullisen käsittelyn asian selvittämiskeinona.

Uuteen prosessilakiin liittyvää kirjallisuutta on käytössä vielä hieman rajallisesti. Tämä johtunee siitä, että laki on ollut käytössä vasta muutaman vuoden ja tosiasiallisesti sitä on sovellettu vasta alle kolme vuotta siirtymäsäännösten vuoksi. Tästä johtuen myös korkeimman oikeusasteen oikeuskäytäntöä lakiin liittyen on tarjolla hieman suppeasti. Työssä käyttämäni lähteet ovat kuitenkin luotettavia ja varmasti ajankohtaisia juuri tästä syystä, pois lukien oikeustapaukset, joissa viitataan vielä hallintolainkäyttölakiin. Kirjallisuus pohja olisi voinut olla kattavampi ja jatkossa myös oikeuskäytäntöä on varmasti saatavilla runsaammin.

Jatkotutkimusta aiheeseen liittyen voisi tehdä varmasti paljon ja se todennäköisesti onkin tarpeen myöhemmässä vaiheessa. Tutkimusta voisi laajentaa koskemaan esimerkiksi hallintariita-asioita tai tutkimuksessa voisi syventyä suulliseen käsittelyyn hallintoprosessissa. Mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisi myös se, kuinka uutta prosessilakia sovelletaan eri hallintotuomioistuimissa ja onko lainkohtia tulkittu eri tuomioistuimissa eri tavalla. Kirjoitusprosessin aikana hallinto-oikeudessa kävi vieraileva tuomari Saksan hallinto-oikeudesta. Hänen

esityksensä perusteella maiden tuomioistuimilla on yhtäläisyyksiä mutta myös paljon poikkeavuuksia. Tutkimuksessa voisi vertailla myös eurooppalaisten hallintotuomioistuinten selvittämistapoja.

Lähteet

- Hallberg, P., Karapuu, H., Scheinin, M., Viljanen, V., Ojanen, T. & Tuori, K. 2011. Perusoikeudet. Helsinki: Sanoma Pro. Alma Talent verkkokirjailly. 25.11.2022.
- Hallintolaki 434/2003.
- Hallintotuomioistuinsektorin toimintakertomus. 2004. http://www.kho.fi/material/attachments/kho/sektorikertomukset/6BqRg9wWc/Hallintotuomioistuinten_toimintakertomus_2004.pdf. 27.11.2022.
- Hallintotuomioistuinten yhteinen toimintakertomus. 2018. https://www.kho.fi/material/attachments/kho/aineistoa/sektorikertomukset/SgqzGjLJ1/Sektorikertomus_2018_suomi.pdf. 27.11.2022.
- HE 29/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
- HE 309/1993 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.
- HE 72/2002 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle hallintolaiksi ja laiksi hallintolainkäyttölain muuttamisesta.
- Husa, J., Mutanen, A. & Pohjolainen, T. 2008. Kirjoitetaan Juridiikkaa. Helsinki: Talentum.
- Itä-Suomen hallinto-oikeus 31.1.2018 18/0032/3.
- KHO 2018:118.
- Koivuluoma, A., Paso, M., Saukko, P., Tarukannel, V. & Tolvanen, M. 2020. Hallintolainkäyttö. Helsinki: Alma Talent Oy. Alma Talent verkkokirjailly. 1.12.2022.
- Laakso, S., Suviranta, O., & Tarukannel, V. 2006. Yleishallinto-oikeus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 808/2019.
- Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa 13/2003.
- Laki säädettyjen määräaikain laskemisesta 150/1930.
- Mäenpää, O. 2007. Hallintoprosessioikeus. Helsinki: WSOYpro.
- Mäenpää, O. 2019. Oikeudenkäynti hallintoasioissa: Hallintoprosessioikeuden perusteet. Helsinki: Talentum.
- Oikeusministeriö. 2022. Perustuslaki. <https://www.oikeusministerio.fi/perustuslaki>. 19.10.2022.
- Perustuslaki 731/1999.
- Pieni hallintotuomioistuinsanasto. 2021. https://www.kho.fi/material/attachments/kho/aineistoa/uSYB0F0sj/Pieni_hallinttuomioistuinsanasto.pdf. 8.11.2022.
- Saraviita, I. 2005. Suomalainen perusoikeusjärjestelmä. Helsinki: Talentum.
- Suomen hallitusmuoto 94/1919.
- Tolonen, H. 2003. Oikeuslähdeoppi. Helsinki: WSOY lakitieto.
- Tuomioistuinlaitos. 2020. Asian käsittelyvaiheet. <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/fi/index/asiat/viranomaispaatoksestavalittaminen/asiankasittelyvaiheet.html>. 18.11.2022.
- Tuomioistuinlaitos. 2022. Kuinka valitetaan hallinto-oikeuteen? <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/fi/index/asiat/viranomaispaatoksestavalittaminen/valitus.html>. 18.11.2022.
- Uhkasakkolaki 1113/1990.
- Ulkomaalainlaki 301/2004.